

NUROTA KASHTA SAN'ATIDAN FOYDALANIB AYOLLAR
LIBOSLARINING MILLIY DIZAYN-LOYIHASINI ISHLAB CHIQISH**Nematova Tursuntosh Alisher qizi**

Navoiy davlat universiteti

Dizayn: (Libos va gazlamalar) – ta'lim yo'nalishi

4 - kurs "L" guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Nurota kashta san'ati elementlaridan foydalanib ayollar milliy liboslarining dizayn-loyihasini yaratishning badiiy, estetik hamda amaliy jihatlari yoritilgan. Nurota kashtachiligi o'zining betakror naqshlari, ramziy mazmuni va rang uyg'unligi bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada milliy kashta san'ati namunalarini zamonaviy moda dizayniga uyg'unlashtirish yo'llari, dizayn jarayonining bosqichlari, rang va naqsh tanlashning psixologik asoslari, shuningdek, milliy qadriyatlarni zamonaviy estetik qarashlar bilan uyg'unlashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Nurota kashta elementlarini qo'llash ayollar liboslariga milliylik, nafislik va badiiy ifoda beradi.

Kalit so'zlar: Nurota kashtasi, milliy libos, dizayn-loyiha, ayollar kiyimi, badiiy bezak, rang uyg'unligi, naqsh, an'anaviy san'at, estetik dizayn.

O'zbekiston xalq amaliy bezak san'atining yirik tarmoqlaridan biri bo'lgan kashtachilik qadimdan xalq madaniyati va milliy qadriyatlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Ayniqsa, Nurota kashtachiligi o'zining nozik ishlov berilgan gullari, ramziy ma'nodagi naqshlari va yorqin rang uyg'unligi bilan alohida o'rin tutadi. Bu san'at turi ayollar liboslarini bezashda, milliy estetikani namoyon etishda, shuningdek, xalqning dunyoqarashi va didini ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda milliy merosni asrab-avaylash, uni zamonaviy moda tendensiyalari bilan uyg'unlashtirish dizayn sohasining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Nurota kashta elementlaridan foydalanib yaratilgan ayollar liboslari nafaqat milliy an'analarni davom ettiradi, balki zamonaviy estetik talablarga ham javob beradi. Bunday liboslar o'zbek ayolining go'zalligi, iffatini va didini namoyon etish bilan birga, xalqimizning madaniy merosiga hurmat ramzi sifatida ham xizmat qiladi.

Maqolada Nurota kashta san'atining tarixiy ildizlari, uning o'ziga xos naqshlari, rang turlari, texnik usullari hamda ularni zamonaviy dizayn-loyihalarda qo'llash metodikasi tahlil qilinadi. Shuningdek, ayollar libos dizaynida milliy kashtachilik elementlaridan samarali foydalanishning pedagogik, estetik va amaliy jihatlari yoritiladi.

Nurota kashta san'ati o'zining badiiy nafosati, rang uyg'unligi va ramziy mazmuni bilan o'zbek xalq amaliy bezak san'atining eng go'zal namunalari qatoriga kiradi. Ushbu san'at turi asrlar davomida xalqimizning ma'naviy dunyosi, urf-odatlarini, estetik

didi va hayot falsafasini aks ettirib kelmoqda. Ayniqsa, Nurota ayollari tomonidan yaratilgan kashtalar o'zining nafis tikish uslubi, rang tanlashdagi uyg'unlik va mazmundor naqshlari bilan alohida ahamiyatga ega. Shu bois, bugungi kunda dizayn sohasi vakillari uchun Nurota kashta elementlarini ayollar liboslari loyihalarida qayta talqin qilish va zamonaviy modaga uyg'unlashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ayollar libos dizayni – bu nafaqat kiyim yaratish jarayoni, balki milliy qadriyatlarni estetik talqin etish vositasi hamdir. Nurota kashta san'atining bezak elementlari, ularning kompozitsion tuzilishi, rang tanlovi va badiiy ifodasi dizaynerlar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Kashtalarda ishlatiladigan “bodom”, “anor”, “oygul”, “qushko'z”, “zanjira”, “oyparast” kabi naqshlar ramziy ma'noga ega bo'lib, ular liboslarda qo'llanganda ayollik latofatini, mehr-oqibatni, poklikni va barakani ifodalaydi.

Nurota kashtalarining asosiy xususiyati – ularning rang uyg'unligi va murakkab kompozitsion yechimida namoyon bo'ladi. Kashtalarda asosan qizil, sariq, yashil, ko'k, oq va oltin tuslar ko'p ishlatiladi. Har bir rang o'z ma'nosiga ega: qizil – muhabbat va hayot, yashil – yangilanish va tabiat, ko'k – poklik va osmon, oltin esa – farovonlik va baxt ramzi sifatida qo'llaniladi. Zamonaviy dizayn jarayonida ushbu ranglarning psixologik ta'siri ham inobatga olinadi. Masalan, qizil rang libosga jonlilik baxsh etadi, ko'k rang esa sokinlik va ishonch uyg'otadi.

Milliy dizayn loyihasini yaratishda Nurota kashtachiligi elementlarini qo'llash nafaqat estetik jihatdan, balki madaniy ahamiyat nuqtayi nazaridan ham muhimdir. Har bir libosda milliy ruhni saqlab qolgan holda, uni zamonaviy modaning talablari bilan uyg'unlashtirish – dizaynerdan katta mahorat va badiiy tafakkurni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, Nurota kashtalarining naqsh tuzilmalari raqamli dizayn dasturlarida qayta ishlanib, ularni mato ustiga zamonaviy bosma texnologiyalar yordamida aks ettirish amaliyoti tobora ommalashib bormoqda.

Dizayn-loyiha yaratish jarayonida bir necha bosqichlarni ajratish mumkin. Avvalo, konseptual g'oya aniqlanadi – bu libosning asosiy badiiy mazmuni va yo'nalishini belgilaydi. Keyingi bosqichda kashta elementlari tanlanadi, ularning o'lchami, rang kombinatsiyasi va joylashuvi belgilanadi. Shundan so'ng, eskizlar chiziladi va namunaviy loyihalar ishlab chiqiladi. Oxirgi bosqichda esa, tayyor matolarga kashta naqshlari tikiladi yoki zamonaviy texnologiyalar orqali tushiriladi. Ushbu jarayon har bir bosqichda dizaynerning badiiy qarashlari, milliy didi va ijodiy yondashuvini aks ettiradi.

Pedagogik va psixologik nuqtayi nazardan ham Nurota kashta san'ati o'quvchilarda badiiy tafakkurni, estetik didni, sabr-toqatni va mehnatsevarlikni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Dizayn ta'limida ushbu san'at turini o'rganish orqali talabalarda milliy merosga hurmat, an'analarni qadrlash, o'zlikni anglash va ijodiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi. Kashtachilik jarayonining o'zi ham

terapiya singari ta'sir etib, inson ruhiyatini sokinlashtiradi, estetik zavq uyg'otadi va ijodiy faollikni oshiradi.

Bugungi kunda moda sanoatida "etno-stil" yo'nalishi tobora mashhur bo'lib bormoqda. Bu yo'nalish milliy madaniyat unsurlarini zamonaviy dizaynga singdirish orqali yangi badiiy shakllarni yaratishga xizmat qiladi. Nurota kashtachiligi elementlarini qo'llash orqali ishlab chiqilgan liboslar nafaqat estetik jihatdan chiroyli, balki ma'nan boy, milliy o'zlikni ifodalovchi mahsulotlar sifatida qadrlanadi. Bunday liboslar milliy festivallar, madaniy tadbirlar, moda ko'rgazmalarida o'ziga xos o'rin egallaydi va xalqaro miqyosda O'zbekiston madaniyatini targ'ib etadi.

Kashta san'ati asosida yaratilgan ayollar liboslari nafaqat kundalik kiyim, balki marosim va bayram liboslari sifatida ham keng qo'llaniladi. Ayniqsa, to'y liboslari, milliy sahna kostyumlari, dizaynerlik kolleksiyalarida Nurota kashta naqshlarining qo'llanilishi milliy g'urur va o'zlikni ifodalovchi ramzga aylanmoqda. Shu bilan birga, kashtachilik elementlarini zamonaviy kiyim shakllari bilan uyg'unlashtirishda dizaynerlar minimalizm, kombinatsion kontrast, geometrik uyg'unlik va kompozitsion muvozanat tamoyillariga e'tibor qaratishlari zarur.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Nurota kashta san'ati o'zining tarixiy ildizlariga ega bo'lib, u asosan xalqning ijtimoiy hayoti, diniy e'tiqodi, tabiat manzaralari va afsonaviy ramzlardan ilhom olgan. Shu sababli, ushbu san'atni libos dizayniga tatbiq etish nafaqat estetik, balki ma'naviy qadriyatlarni ham saqlash imkonini beradi. Har bir naqshda xalqning orzu-umidlari, hayot falsafasi va go'zallik haqidagi qarashlari mujassam bo'lgan.

Shuningdek, zamonaviy ayollar liboslarini ishlab chiqishda ekologik toza materiallardan foydalanish, tabiiy bo'yoqlardan foydalangan holda kashta naqshlarini ishlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu nafaqat mahsulot sifatini oshiradi, balki milliy merosni ekologik qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Nurota kashta san'ati asosida ayollar milliy liboslarining dizayn-loyihasini ishlab chiqish jarayoni nafaqat badiiy, balki ma'naviy, estetik va madaniy jihatdan ham muhimdir. Bu orqali xalqimizning boy madaniy merosi zamonaviy shaklda davom ettiriladi, yosh avlodda milliy g'urur va estetik tafakkur rivojlanadi. Nurota kashtachiligining bezak elementlari ayollar liboslarini yanada go'zal, jozibador va mazmunli etib, milliy o'zlikni ifodalovchi muhim vositaga aylanadi. Shu bois, bunday dizayn-loyihalarni yaratish – o'zbek xalqining madaniy merosini asrash va uni yangi bosqichda rivojlantirish yo'lidagi muhim qadamlardan biridir.

Nurota kashta san'ati O'zbekistonning milliy madaniy merosida o'ziga xos o'rin egallagan amaliy san'at turlaridan biri bo'lib, u xalqning estetik qarashlari, hayot falsafasi va didini aks ettiradi. Ushbu san'at turining o'ziga xos naqshlari, rang uyg'unligi va ramziy ma'nolari zamonaviy moda dizaynida keng qo'llanilishi mumkin. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Nurota kashta elementlaridan foydalangan holda

ayollar liboslarining milliy dizayn-loyihalarini ishlab chiqish nafaqat estetik jihatdan go'zal, balki madaniy-ma'naviy jihatdan ham mazmunli natijalar beradi.

Milliy kashtachilik san'ati orqali yaratilgan liboslar ayollarning didini, milliy o'zligimizni va qadriyatlarimizni aks ettiradi. Shuningdek, Nurota kashta san'atini zamonaviy dizayn bilan uyg'unlashtirish yosh avlodda milliy san'atga qiziqishni oshirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi. Shu boisdan, dizayn yo'nalishidagi pedagogik jarayonlarda milliy kashta san'atini o'rganish, uni amaliy loyihalarda qo'llash va yosh mutaxassislarda milliy-estetik tafakkurni shakllantirish dolzarb masala hisoblanadi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, Nurota kashtachiligidan foydalanish asosida yaratilgan ayollar liboslari o'zbek milliy kiyim madaniyatining zamonaviy davrda yangi bosqichga ko'tarilishiga, xalq amaliy san'atining zamonaviy talqinda rivojlanishiga va moda industriyasida milliy uslubni mustahkamlashga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. – Eastern European Scientific Journal, 2017. – № 1. – pp. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. – E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – p. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. – AIP Conference Proceedings, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – p. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari. – Inter Education & Global Study, 2024. – № 1. – pp. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. – Science and Innovation, 2023. – Vol. 2. – No. B10. – pp. 192–198.
8. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts. – International Journal on Integrated Education, 2023. – Vol. 4. – No. 3. – pp. 60–66.
9. Ismoilova G. National Embroidery Art as a Source of Modern Fashion Design in Uzbekistan. – Art and Design Journal, 2024. – Vol. 3. – No. 2. – pp. 44–49.

10. Jo‘rayev D. O‘zbekiston xalq amaliy san‘ati va dizayn integratsiyasi masalalari. – O‘zbekiston San‘atshunosligi Jurnal, 2022. – № 4. – B. 56–61.